

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та
соціально-гуманітарних дисциплін

СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ

Методичні вказівки
для самостійного вивчення дисципліни

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання спеціальності 054 «Соціологія»

Харків
2024

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та
соціально-гуманітарних дисциплін

СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ

Методичні вказівки
для самостійного вивчення дисципліни

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання спеціальності 054 «Соціологія»

Затверджено
рішенням Науково-методичної
ради факультету менеджменту,
адміністрування та права
Протокол № 5
Від 19 січня 2024 р.

Харків
2024

УДК 316.334.2

О-60

Схвалено на засіданні кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін
протокол № 6 від 11 січня 2024 р.

Рецензенти:

І.С. Нечитайло, професор кафедри соціології та психології Харківського університету внутрішніх справ, доктор соціологічних наук,

О-60 Соціологія економіки: методичні вказівки для самостійного вивчення дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 054 «Соціологія» / укладачі: О. В. Борюшкіна, Н.І. Моїсєєва; ДБТУ. Харків: [б. в.], 2024. 40 с.

Методичні вказівки для самостійного вивчення дисципліни «Соціологія економіки» містять опис, програму та структуру викладання навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія». Надаються теоретичні відомості з ключових питань економічної соціології. До кожної теми пропонується перелік завдань до самостійної та практичної роботи. Представлені рекомендації щодо підготовки індивідуального завдання та рефератів. Наведено перелік питань для підсумкового контролю знань, які дають можливість студентам творчо та усвідомлено підійти до вивчення дисципліни. Методичні вказівки містять методи оцінювання, глосарій та список рекомендованої літератури. Можуть бути корисними та цікавими для здобувачів інших спеціальностей, науково-педагогічних працівників, керівників і спеціалістів підприємств та організацій тощо.

УДК 316.334.2

Відповідальна за випуск: Моїсєєва Н.І., д.екон.н., професор

© Борюшкіна О. В., 2024

ВСТУП

Навчальний курс «Соціологія економіки» – одна з основних галузевих соціологічних теорій, що вивчає соціальні проблеми економіки, економічну поведінку індивідів та їх соціальних спільнот як специфічних соціальних інститутів. Курс «Соціологія економіки» виступає в якості базового навчального курсу для цілої групи галузей соціологічного знання, в межах яких аналізуються різноманітні соціально-виробничі проблеми та соціальні закономірності економічної діяльності.

Цей курс представляє собою нову міждисциплінарну область знань, побудовану на синтезі економічної та соціологічної теорій, де мова йде про використання евристичної методології, призначеної для надання економічній політиці соціальних орієнтирів. Вирішення цієї соціально-економічної проблеми вимагає використання нової парадигми економічної теорії, а саме – парадигми мотивованої поведінки в соціальній організації.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є формування теоретичних знань і практичних навиків з питань історії становлення та розвитку економічної соціології, суспільства як соціальної системами, вивчення соціальних груп та особистості в економічній соціології, соціальні зміни і конфлікти, багатогранність феномену культури та ментальності, методи економічної соціології, аналізу інформації та проблеми соціального вимірювання.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціологія економіки» є розкриття її місця, специфіки та сучасного стану розвитку, визначення її функцій, зв'язку з іншими соціально-гуманітарними дисциплінами; формулювання основних положень науки, методологічних засад соціологічного аналізу сучасних економічних явищ та процесів.

Вивчення навчальної дисципліни «Соціологія економіки», творче засвоєння її основних положень і категорій позитивно вплине на процес формування у здобувачів вищої освіти всебічних знань про сучасний світовий соціально-економічний процес, сприятиме підвищенню їх загальнокультурної та фахової підготовки.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціологія економіки»

є:

- надання студентам необхідного мінімуму знань про основні категорії сучасної соціології економіки;
- ознайомлення студентів з основними етапами розвитку історії та теорії зарубіжної і вітчизняної економ-соціологічної думки, основними науковими підходами в її межах, сучасними проблемами та тенденціями подальшого розвитку тощо;
- формування у здобувачів вищої освіти поняття про економіку як соціальну систему, ознайомлення з основними історичними типами

соціально-економічних систем, господарськими ідеологіями, сучасними соціальними характеристиками економіки тощо;

- показати вплив економічної культури на економічну поведінку, формування нового економічного мислення;
- розкрити соціальну сутність праці, соціальні механізми формування високомотивованої трудової поведінки;
- вироблення необхідних світоглядних критеріїв оцінки поточних економічних процесів та явищ, здібності застосовувати соціологічний підхід при їх аналізі, а також в своїй професійній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- теоретичні основи соціології економіки;
- основні методи економіко-соціологічного аналізу;
- загальні питання моделювання національної економіки.

вміти:

- досліджувати та використовувати знання про стан економічної свідомості та мислення;
- розкривати особливості прояву людського фактору на макро- і мікрорівні;
- використовувати теоретичні та практичні знання для вирішення економічних проблем регіону.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА»

Тема 1. ЕКОНОМІЧНА СОЦІОЛОГІЯ ЯК НАУКА

Зростання наукового і практичного інтересу до економічної соціології. Дискусії про предмет та методи економічної соціології. Структура економічної соціології. Особливості підходу соціолога та економіста до аналізу економічних явищ (процесів). Евристичні можливості моделі “економічної людини” і моделі “соціологічної людини”.

Передумови, етапи становлення й сучасний стан економічної соціології.

Роль соціології економіки в поясненні динаміки оновлення економіки України. Фактори економічного розвитку. Економіка як соціальний інститут.

Тема 2. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ

Історія становлення економіко-соціологічних знань. Людина і суспільство в теоріях класичної політичної економії. Представники історичної школи політичної економії про соціальну зумовленість економіки.

Соціологічні теорії економіки класиків соціології. Економічна соціологія марксизму. К. Маркс та М. Вебер про взаємовідносини між економічною діяльністю та соціокультурними структурами суспільства: порівняльний аналіз. Соціальна економіка М.Вебера. Дослідження впливу соціальних інститутів на економічне життя суспільства (Т.Веблен). Гроші як соціокультурне явище (Г. Зіммель). Економіка і релігія у працях Л. Brentano, М. Вебера. Розподіл праці з погляду соціології (Е. Дюркгейм). Економіка і суспільство в теоріях структурного функціоналізму. Соціальна структура і ролі в економіці капіталізму (В. Зомбарт, Й. Шумпетер).

Економіко-соціологічні ідеї у вітчизняній соціальній думці. Філософія господарства (С. Булгаков). Суспільство і господарство (М. Кондратьєв).

Соціальна структура і ролі в економіці капіталізму у працях В.Зомбарта і Й.Шумпетера. Політика і економіка (Д. Кейнс). Соціальна критика ринкової економіки К.Поланьї. Ринок і свобода особистості у працях Ф. Хайєка.

Економіка і суспільство в теоріях структурного функціоналізму. Інституційний підхід в економічній соціології. Економічна поведінка в теоріях раціонального вибору.

Тема 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СТРАТИФІКАЦІЯ І РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Дослідницькі пріоритети сучасної економічної соціології. Соціологія раціонального вибору, мережений підхід, новий інституціоналізм, культурно-історичний й етнографічний підходи до вивчення економічних явищ та процесів.

Економічне зростання і цілі суспільства. Якість життя і економічний

розвиток. Соціально-економічні проблеми бідності та нерівності. Соціально-економічна політика держави і перспективи розвитку ринкової економіки в Україні.

Основні напрямки соціально-структурного аналізу економіки. Еволюція економічних інститутів суспільства та їх вплив на соціальну стратифікацію.

Економічна стратифікація: об'єктивні і суб'єктивні виміри. Соціально-економічні групи: критерії визначення. Типи соціально-економічних груп.

Економічна мобільність: визначення поняття, його операціоналізація. Соціально-економічні групи з погляду їх доходів. Соціальна картина розподілу доходів в сучасному українському суспільстві. Бідність і багатство в економіко-соціологічному вимірі.

Сприйняття соціально-економічних груп в громадській свідомості.

Соціологічний аналіз конкретних соціально-економічних груп в сучасному українському суспільстві. Середній клас і його економічний потенціал. Бізнесові еліти і їх соціальна відповідальність.

Тема 4. ЕКОНОМІЧНА КУЛЬТУРА

Роль культурних факторів у розвитку економіки. Економічна культура: поняття, складові, функції, рівні реалізації. Інституційний і особистий аспект економічної культури. Методи соціологічного вивчення економічної культури.

Логіка, еволюція, типи та механізми впливу економічної культури на розвиток суспільства. Політика і економічна культура: інтенсивність тиску у різних суспільних системах. Право як джерело інституційних цінностей і норм у системі економічної культури. Ідеологія і економічна культура. Наука, мораль, релігія, мистецтво як регулятори економічної культури.

Умови й фактори формування оптимальної економічної культури на етапі переходу України до ринкового господарства. Характерні риси економічної культури країн з розвиненою капіталістичною економікою.

Соціально-економічна свідомість як елемент економічної культури. Зміст, структура, функції соціально-економічної свідомості. Рівні її формування. Свідоме і несвідоме в економічній поведінці.

Формування соціальних відносин, стереотипів сприйняття та реакції людей на економічні перетворення в суспільстві.

Господарські ідеології, їх характеристика. Ідеологічні гібриди і соціально-економічна політика.

Тема 5. ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА ТА ЕКОНОМІЧНІ ІНСТИТУТИ

Особливості соціологічного вивчення економічної поведінки. Соціологічна діагностика економічної поведінки: критерії, показники, чинники. Зміст, структура та функції економічної поведінки. Види економічної поведінки. Деструктивні форми економічної поведінки, їх класифікація, соціологічні характеристики.

Первинна група в економічній діяльності: історико-соціологічний аналіз. Соціологічний аналіз міжгрупових взаємодій в економіці.

Моделі економічної поведінки. Мотиви і стимули господарської діяльності людей в умовах переходу держави до ринку. Соціокультурна детермінація економічної поведінки.

Трудова поведінка: зміст, структура, види, функції, оцінка, регуляція. Організація економічної діяльності державою: роль уряду й інститутів.

Соціологічні дослідження економічної поведінки різних суб'єктів господарювання в Україні в 90-ті роки ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

Тема 6. СОЦІОЛОГІЯ РИНКУ

Соціологія ринків. Об'єкт, предмет і функції соціології ринку. Особливості методології соціологічних досліджень ринку. Підходи до періодизації еволюції соціології ринку. Розвиток соціології ринку в науковому просторі економічної соціології. Автономізація соціології ринку як галузевої соціологічної теорії.

Ринок як ідеальна модель і форма господарювання. Ринок в дзеркалі теоретичних дослідницьких підходів. Структури і інститути ринку. Інституціональна динаміка ринків. Конкуренція як соціальний процес. Формування нової конкурентної ситуації в умовах постіндустріального суспільства. Економіка в умовах глобалізації. Економіка і «суспільство знань».

Тема 7. СОЦІОЛОГІЯ ГРОШЕЙ

Гроші як соціальний інститут. Соціальні функції грошей. Гроші і сакральні цінності. Соціокультурні особливості ставлення до грошей. Ставлення до грошей різних соціальних груп. Соціокультурні чинники збереження і накопичення грошей. Грошові сурогати і бартерний обмін. «Фінансові піраміди» і їх вплив на економічну і соціальну поведінку населення.

Гроші як мірило відносин між людьми і країнами. Вплив грошей на формування особистості. Грошові типи особистості.

Соціальні проблеми становлення грошової культури в сучасній Україні. Фінансова успішність в громадській свідомості. Форми накопичення грошей різними соціальними групами, їх збереження та використання.

Грошова культура сучасних суспільств. Проблеми соціального захисту грошових заощаджень населення.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теми	Кількість годин				Індивідуальна робота
	В тому числі				
	Всього	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота	
Економічна соціологія як наука	10	2	2	6	
Історичний розвиток економічної соціології	10	4	4	6	
Соціально-економічна стратифікація і розвиток економіки	10	4	4	8	
Економічна культура	10	6	4	8	
Економічна поведінка та економічні інститути	8	4	6	8	
Соціологія ринку	10	4	6	8	
Соціологія грошей	8	6	4	8	
Разом	120	30	30	60	

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Предмет і функції соціології економіки

План:

1. Поняття соціології та соціології економіки.
2. Об'єкт і предмет соціології економіки.
3. Мета і завдання соціології економіки. Призначення у суспільстві, функції соціології економіки.
4. Категорії соціології економіки.
5. Особливості методу економічної соціології
6. Функції соціології економіки
7. Напрямки розвитку соціології економіки

Додаткові питання:

1. Чи існує відмінність між соціологією економіки та економічною соціологією?
2. Чи можна вважати соціологію економіки міждисциплінарною наукою?
3. Що являє собою об'єкт соціології економіки?
4. У чому полягає сутність соціальної функції соціології економіки?
5. За яким напрямом буде розвиватися українська соціологія економіки та які проблеми її дослідження будуть найактуальнішими?

Теми повідомлень і рефератів:

1. Закони соціології економіки
2. Соціально-економічний стереотип
3. Економічна сфера
4. Економічна соціальна роль
5. Співвідношення економічного, політичного і соціального факторів в сучасних моделях соціальної політики.
6. Економічна теорія та економічна соціологія: різниця підходів.
7. Предметна сфера соціології економіки.
8. Соціологія економіки на службі виробництва.
9. Н. Смелзер. «Соціологія економічного життя».
10. Е. Дюркгейм. «Метод соціології».

Список рекомендованої літератури:

1. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т.1. Львів: ЛьвДУВС, 2019. URL:

http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/1/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9B.%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF_%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F%20%D1%82.1.pdf

2. Зухба О.М., Ляшенко Л.І. Економічна соціологія : навчальний посібник. Донецьк: ДонНТУ, 2013. 161 с. URL: <https://publications.hse.ru/mirror/pubs/share/folder/ne7xocw54g/direct/174915103.pdf>.

3. Лукашевич М.П. Соціологія економіки: підручник. К. : Каравела, 2016. 280 с. URL: https://tourlib.net/books_others/lukashevych.htm.

4. Соціологія економіки : Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавр за спеціальністю 231 «Соціальна робота» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Піхорович В.Д. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 65 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/30393>.

5. Соціологія: Підручник / За ред. докт. соціол. наук, проф. В.М. Пічі. URL: <https://posek.km.ua/biblioteka/%D0%A1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%9F%D1%96%D1%87%D1%96%20%D0%92.%D0%9C..pdf>.

6. Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського [Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й. Черниш та ін.]. Київ : «Каравела», 2020. 356с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Sotsiologhii-Teorii-serednoho-rivnia-za-red-YU.F.-Pachkovskoho-Navch.-posibnyk-2020.pdf>.

7. Танчин І. Соціологія : навчальний посібник. URL: <http://gmu.ks.ua/wp-content/uploads/2019/09/Sotsiologiya-uchebnik.pdf>

Заняття 2. Історія становлення соціології економіки.

План:

1. Підходи до періодизації розвитку соціології економіки
2. Класичний етап становлення економічної соціології.
3. Основні соціологічні концепції ХХ століття.
4. Нова економічна соціологія й «соціо-економіка»
5. Становлення і розвиток соціології економіки в Україні

Додаткові питання:

1. Що відбувається із науковою «соціологія економіки» на етапі кризи та

експансії?

2. У чому полягає сутність закону «гармонійної розмаїтості» праці Платона?
3. Як саме, на думку М. Вебера, політика, етика і релігія вплинули на розвиток економіки капіталізму?
4. Чи вірним є твердження Д. Макгрегора про те, що розвиток організації вповільнюється внаслідок впливу цілої серії помилкових уявлень про мотиви поведінки працюючих у ній людей?
5. Які запропоновані М. Ю. Шаповалом теоретичні соціологічні ідеї: є методологічною основою соціології економіки?

Теми повідомлень і рефератів:

1. Соціологія економічного життя Р. Сведберга і М. Грановеттера
2. Погляди на працю в історії розвитку економічної соціології
3. Сучасний капіталізм В. Зомбарта
4. Теорія економічного розвитку І. Шумпетера
5. «Велика трансформація» К. Поланьї
6. Екологічна течія соціології економіки (А. Стінчкомб)
7. Теорія раціональної соціальної дії Дж. Коулмена
8. "Соціо-економіка" А. Етціони
9. Соціологія міжнародних господарських відносин (А. Мартинеллі).

Список рекомендованої літератури:

1. Богомаз К.Ю., Сорокіна Л.М., Познанська К.В. Соціологічна думка в Україні : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 207 с.
2. Зухба О.М., Ляшенко Л.І. Економічна соціологія : навчальний посібник. Донецьк : ДонНТУ, 2013. 161 с. URL: <https://publications.hse.ru/mirror/pubs/share/folder/ne7xocw54g/direct/174915103.pdf>
3. Економічна соціологія : хрестоматія / уклад. В. Г. Городяненко, В. В. Ніколенко. Дніпропетровськ : ЛІРА, 2014. 328 с.
4. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Руценка. Х. : ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с. URL: <https://posek.km.ua/biblioteka/%D0%86/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D0%A0%D1%83%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0%20%D0%86.%D0%9F.pdf>.
5. Лукашевич М.П. Соціологія економіки: підручник. К. : Каравела, 2016. 280 с. URL: https://tourlib.net/books_others/lukashevych.htm.

6. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. А.С.Лобанової. К. : Каравелла, 2018. 520 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3022/1/%d0%a1%d0%be%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%87%d0%bd%d1%96%20%d1%82%d0%b0%20%d0%bf%d0%be%d0%bb%d1%96%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%87%d0%bd%d1%96%20%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b4%d1%96%d1%97.pdf>.

Заняття 3. Соціально-економічні системи

План:

1. Підходи до визначення сутності економічних систем
2. Функції, необхідні для збереження соціально-економічних систем
3. Умови функціонування систем у відповідності до реалізації принципів і функцій управління
4. Стратегії розвитку соціально-економічних систем
5. Цифровізація економічних систем та людський капітал

Додаткові питання:

1. Які стратегії розвитку соціально-економічних систем виділяються за критерієм амбіційності?
2. У чому полягає сутність цивілізаційного підходу до соціально-економічних систем?
3. Які принципи синергетичного підходу доцільно використовувати для аналізу соціально-економічних систем?
4. Які соціальні індикатори характеризують рівень розвитку економічної системи держави і регіонів?
5. Яким чином діджиталізація впливає на соціально-економічні системи?

Теми повідомлень і рефератів:

1. Парадигма економічних систем Я. Корнаї
2. Типологізація суспільств У. Ростоу
3. Культурно-історичний підхід до аналізу економічних систем
4. Туризм як соціально-економічна система
5. Внутрішній ринок як соціально-економічна система: суть та структура
6. Агропродовольчий сектор економіки як соціально-економічна система
7. Соціально-економічна криза
8. Соціально-економічна безпека

Список рекомендованої літератури:

1. Кононова І. В. Класифікація стратегій розвитку соціально- економічних систем. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 12(1). С. 167-171. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_12\(1\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_12(1)_39).
2. Таран-Лала О. М. Функціонування соціально-економічних систем: теорія та практика : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2016. 332 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/5673/1/032-879.pdf>
3. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство. Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9-28. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>.
4. Гончаренко О.Г. Соціально-економічна система як об'єкт міждисциплінарних наукових досліджень. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальна та поведінкові науки. 2019. №1(2). URL: http://seducation.academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/nvso_1_2.pdf#page=39
5. Братусь Г., Лазарева, М. Деякі властивості соціально-економічних систем. Економічні горизонти. 2021. Вип. 2 (17). С. 5–17. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/243887/250250>
6. Тогобицька В. Д. Основні чинники впливу цифровізації економіки на соціально-економічні системи. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2021. Вип. 1. С. 227-233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2021_1_29
7. Богун М. М. Глобалізація та її вплив на розвиток соціально- економічних систем/ Стратегія економічного розвитку України. 2021. - Вип. 48. С. 5-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/seru_2021_48_3.

Заняття 4. Сутність і особливості економічної культури

План:

1. Соціологічні підходи до сутнісних властивостей економічної культури
2. Структура економічної культури
3. Функції економічної культури
4. Раціональні та ірраціональні компоненти економічної культури
5. Рівні сформованості економічної культури

Додаткові питання:

1. Як взаємопов'язані економічна культура суспільства і економічна

культура особистості?

2. Якими є показники сформованості економічної культури?
3. Яку роль відіграють економічні звички й рутини в економічній культурі?
4. Чим відрізняються і як пов'язані економічні норми, еталони і цінності?
5. Які зовнішні і внутрішні чинники впливають на формування економічної культури?

Теми повідомлень і рефератів:

1. Економічна свідомість
2. Напрямки формування економічної культури
3. Принципи економічної свободи індивіда
4. Економічні персоніфікації
5. Економічний образ
6. Соціально-культурні регулятори розвитку економічної глобалізації
7. Культура споживання
8. Економічна соціалізація

Список рекомендованої літератури:

1. Зубіашвілі І. К. Сутність економічної культури особистості та її роль в економічній соціалізації. Психологічний часопис. 2019. № 2. С. 163-183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psch_2019_2_13.
2. Кушнір Н., Гончарук В., Гончарук В. Соціокультурний аспект формування економічної культури в освітньому процесі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. № 9. С. 372-379. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2020_9_36
3. Лепак П. А. Вплив української економічної ментальності на формування економічної культури суспільства. Молодий вчений. 2018. № 9(2). С. 493-497. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_9\(2\)_50](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_9(2)_50).
4. Лепак П. А. Трансформація стану економічної культури в Україні. Економіка та держава. 2019. № 11. С. 111-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2019_11_25.
5. Мокрецова Н. Я. Соціально-культурні регулятори розвитку економічної глобалізації. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2020. № 4(1). С. 87-98. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2020_4\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2020_4(1)_9).
6. Чучаліна Ю. М. Економічна культура в структурі загальної культури особистості. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія. 2019. Вип. 2(1). С. 164-169. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2019_2\(1\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2019_2(1)_48).

7. Юшкевич Ю. С. Трансформація змісту феномену економічна культура в умовах глобалізації/ Гілея: науковий вісник. 2018. Вип. 133. С. 126-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_133_37.

Заняття 5. Економічні соціальні інститути

План:

1. Мета і функції соціально-економічних інститутів
2. Відносини, суб'єкти і об'єкти власності
3. Суспільство споживання та його соціально-економічні риси
4. Фінансові соціальні інститути
5. Соціальний інститут виробництва

Додаткові питання:

1. Які ознаки є загальними для всіх соціальних інститутів у сфері економіки?
2. З яких елементів складається тріада власності?
3. Як змінюється структура вартості товарів в суспільстві споживання?
4. За допомогою яких засобів соціальний інститут виробництва виконує свої функції?
5. Як взаємопов'язані структури та інституціональні елементи ринку?

Теми повідомлень і рефератів:

1. Рівень довіри до соціально-економічних інститутів: аналіз результатів соціологічних досліджень
2. Бюджет як соціально-економічний інститут: інституційні характеристики
3. Методологічні аспекти дослідження інститутів соціально-економічної сфери господарської системи суспільства
4. Соціокультурна детермінація процесів еволюції та розвитку інститутів економіки в соціальних системах постіндустріального типу
5. Витоки суспільства споживання
6. Консюмеризм
7. Соціально-економічна сутність моделі спільного споживання в масовому суспільстві
8. Корпорація як соціальний інститут
9. Глобальна трансформація форм суспільного господарювання

Список рекомендованої літератури:

1. Відтворювальна динаміка економічних систем: інститути та діяльність : монографія / за ред. чл.-кор. Гриценка А.А. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та

- прогнозув. НАН України». К., 2018. 524 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/297.pdf>
2. Григорук А.А., Литвин Л.М. Відносини власності в Україні. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/262/250>
3. Каширнікова І. О., Бородін О. Ю., Щеглова М. О Економіка спільного споживання у сучасному суспільстві. Економічний простір. 2018. № 130. С. 68-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2018_130_8.
4. Краус Н.М., Краус К.М., Осецький В.Л. Інститут власності та довіри в національній економіці: пріоритизація, імпульси розвитку та кристалізація обрисів. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/39_2020_ukr/4.pdf.
5. Лапіна В. В. Суперечності практик споживання як джерело соціальної напруженості в публічному просторі сучасних суспільств: соціологічні інтерпретації/ Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. 2018. Вип. 41. С. 11-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2018_41_4.
6. Соловійова А., Сироватка А. Етапи розвитку концепцій суспільства споживання. Acta de historia & politica: saeculum XXI. 2019. Vol. 1. С. 50-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ahps_2019_1_8.
7. Щерба О. І. Суспільство споживання та консюмеризм – нові тенденції та виклики для України. Актуальні проблеми філософії та соціології. - 2021. Вип. 29. С. 85-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2021_29_17.

Заняття 6. Соціологія ринку

План:

1. Соціологія ринків: основні підходи.
2. Функціональні слабкості ринку: проблеми ідентифікації та шляхи подолання.
3. Формування нової конкурентної ситуації в умовах постіндустріального суспільства.

Додаткові питання:

1. Як інститути ринку впливають на суспільство?
2. Чи впливає суспільство на характер ринкових відносин?
3. Чи повинен ринок визначати розвиток суспільства, або суспільству належить спрямовувати функціонування ринку?
4. З чим пов'язано панування ринкового суспільства і яка роль ринку для виробництва особливого типу культури, особливого типу раціональності,

- особливого акценту в процесі соціалізації і освіти раціональних індивідів?
5. Дайте характеристику основним стадіям еволюції ставлення до ринку: 1) нехтування ринком, 2) схилення перед ринком, 3) захист від ринку, 4) приручення ринку.
 6. Розкрийте, у чому проявляються слабкості (дефекти, обмеженість) ринку і як їх долати? Наведіть приклади.

Теми повідомлень і рефератів:

1. Франчайзинг як різновид підприємницької діяльності: соціологічний аналіз
2. Молодіжне підприємництво: сучасний стан за результатами соціологічний досліджень
3. Ефективні моделі соціального підприємництва
4. Індекс підприємницького настрою
5. Модель підприємницького потенціалу та його складові
6. Підприємницькі стратегії
7. Жіноче підприємництво

Список рекомендованої літератури:

1. Верховод С.О. Культура підприємницької діяльності: теоретико-методологічні засади дослідження. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2018. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/22_2018/8.pdf
2. Гоць А. Бізнес у дзеркалі соціологічного теоретизування. Грані. 2021 Т. 24. № 3. С. 16-24. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1611>.
3. Гринюк Ю.М., Бергер А.Д. Дослідження переваг розвитку соціального підприємництва для суспільства, бізнесу та держави. *Приазовський економічний вісник*. Електронний фаховий журнал. 2021. № 2 (25). С. 83-88. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/34313>
4. Гусева О.Ю., Легомінова С.В., Воскобоева О.В., Ромащенко О.С., Хлевицька Т.Б. Психологія підприємництва та бізнесу: навчальний посібник. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2019. 257с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1759_23433496.pdf.
5. Кацьора О.В. Формування соціального підприємництва в контексті соціальних проблем (на прикладі Закарпатської області) : дис.... канд. соц. наук : 22.00.04. Ужгород, 2021. 204 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/specrada/disertaciya_all.pdf.
6. Коржов Г.О. Підприємницький потенціал як предмет теоретизування в американській соціології. *Український соціум*. 2018. № 3(66). URL: <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/no-3-66-2018/pidpriemnickij-potencial-jak-predmet-teoretizuvannja-v-amerikanskij-sociologii/>.

7. Ніколенко В.В. Соціальна роль підприємницької діяльності: історико-соціологічний вимір. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2020. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». Випуск 45. С. 28-35. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/17282/16080>.

Заняття 7. Соціологія грошей

План:

1. Поняття та основні характеристики соціального підприємництва..
2. Соціальне підприємництво та соціальна відповідальність бізнесу
3. Соціальні якості підприємця.
4. Поведінкові типи підприємців.
5. Культура підприємницької діяльності

Додаткові питання:

1. Соціальна сутність і функції грошей
2. Грошові типи особистості.
3. Гроші як соціокультурний феномен
4. Соціокультурні чинники збереження і накопичення грошей.
5. Грошова культура сучасних суспільств.
6. Особливості ставлення українців до грошей

Теми повідомлень і рефератів:

1. Соціокультурні особливості ставлення до грошей.
2. «Фінансові піраміди» і їх вплив на економічну і соціальну поведінку населення.
3. Гроші як мірило відносин між людьми і країнами.
4. Соціальні проблеми становлення грошової культури в сучасній Україні.
5. Форми накопичення грошей різними соціальними групами, їх збереження та використання.
6. Проблеми соціального захисту грошових заощаджень населення.

Список рекомендованої літератури:

1. Єлісеєва Л.В. Роль соціального капіталу в економічному розвитку: монографія / НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2019. 356 с.
2. Івасюк Ю. Б. Економічна соціологія: Конспект лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 116 с.
3. Рахманов О.А. Соціологія економіки [Електронний ресурс] : навч. посіб. /

О.А. Рахманов; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». - Електрон. текстові дані. - Київ : КНЕУ, 2019. 169 с.

4. Цевух Ю.О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України : навч.-метод. посіб. / Ю.О. Цевух ; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2021. 138 с.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Єлісеєва Л.В. Роль соціального капіталу в економічному розвитку: монографія / НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2019. 356 с.
2. Івасюк Ю. Б. Економічна соціологія: Конспект лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 116 с.
3. Міщук. Г.Ю. Інноваційні засади управління людськими ресурсами: можливості, виклики, пріоритети досягнення соціально-економічної безпеки: колективна монографія / Г.Ю. Міщук, О.І. Дяконенко, О.І. Іляш та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. Г.Ю. Міщук. Рівне : НУВГП, 2020. 408 с.
4. Рахманов О.А. Соціологія економіки [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О.А. Рахманов; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». - Електрон. текстові дані. - Київ : КНЕУ, 2019. 169 с.
5. Рахманов О.А. Соціологія підприємництва [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О.А. Рахманов; [редкол.: С.О. Цимбалюк (голова), Л.В. Щетініна та ін.] ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». - Електрон. текстові дані. - Київ : КНЕУ, 2019. 154 с.
6. Управління сталим розвитком: підручник [В.П. Бех, Ю.В. Бех, М.В. Туленков, А.А. Кравченко, Л.М. Макаренко, О.Г. Рябека, Н.В. Крохмаль, В.В. Чепак, Я.О. Чепуренко] ; за заг. ред. В.П. Бежа, М.В. Туленкова. Київ : Каравела, 2018. 538 с.
7. Цевух Ю.О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України : навч.-метод. посіб. / Ю.О. Цевух ; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2021. 138 с.

Допоміжна:

1. Атаманюк Р. Ф., Атаманюк Е. А. Соціальна економіка: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 203 с.
2. Варналій З.С. Основи підприємництва. К.: Знання-Прес, 2003. 285с.
3. Ворона В. Соціологічні нариси політеконома. Київ: Інститут соціології НАН України, 2020. 400 с.
4. Глобальна економіка: навчальний посібник / І.І. Вініченко, О.В. Гончаренко, С.В. Васильєв, К.М. Дідур. Київ: ТОВ «ДКС центр», 2019. 234 с.
5. Гусєва О.Ю., Воскобоева О.В., Хлевицька Т.Б. Соціальна відповідальність бізнесу: навчальний посібник. Київ. Державний університет телекомунікацій, 2020. 222 с.
6. Економічна соціологія: хрестоматія / уклад. В.Г. Городяненко, В.В. Ніколенко. Дніпропетровськ : ЛІРА, 2014. 328 с.

7. Комерційна реклама і споживання: соціологічний дискурс: монографія / Н.В. Коваліско. О.І. Герус. Львів, Ліга-Прес 2017. 173 с.
8. Лукашевич М.П. Соціологія економіки: підручник / М.П. Лукашевич. – К.: Каравела, 2016. 280 с.
9. Матвеев С.О., Лясота Л.І. Економічна соціологія: Підручник. Суми: ВТД
10. «Університетська книга», 2006. 184 с.
11. Музиченко-Козловська О. В. Соціально-економічний розвиток регіону: практикум: навчальний посібник. Beau Bassin: GlobeEdit, 2022. 114 с.
12. Назарова Г.В., Гончарова С.Ю., Сотнікова Ю.В., Аграмакова Н.В. Соціальна економіка: навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 285 с.
13. Основи економічної соціології: навч.-метод. Посібник / Н.В. Коваліско, А.І. Кудринська. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 442 с.
14. Пачковський Ю.Ф. Психологія підприємництва: навч. посібник. К.: Каравела, 2006. 408с.
15. Пачковский Ю.Ф. Соціопсихологія підприємницької діяльності та поведінки. Львів: Світ, 2001. 272с.
16. Пилипенко В.Є. Реформи. Підприємництво. Культура. К.: Стилос, 2001. 151 с.
23. Пилипенко В.Є., Шевель І.М. Соціологія підприємництва. К.: Європа, 1997. 104 с.
17. Сіренко Н. М., Лункіна Т. І., Бурковська А. В. Соціальна відповідальність: навч. посіб. Миколаїв : МНАУ, 2021. 216 с.
18. Сірий Є.В. Підприємництво як предмет теоретико-соціологічного осмислення: моногр./ Є.С. Сірий.-К.: Агенство» Україна», 2008. 392с.
19. Сірий Є.В. Соціологія підприємництва /Є.В. Сірий, С.А. Фареник. К.: Український центр духовної культури, 2000. 258с.
20. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / А.А. Свинчук, А.О. Корнецький, М.А. Гончарова, В.Я. Назарук, Н.Є. Гусак, А.А. Туманова. К: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2017 188 с.
21. Яценко М.А. Гендерні особливості формування людського капіталу / М.А. Яценко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Вип. 83. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2019. С. 216-224.
22. Яценко М.А. Освіта як фактор розвитку соціального капіталу / М.А. Яценко
23. // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Вип. 81. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2019. С. 90-98.
24. Яценко М.А. Каретна О.О. Довіра як складова соціального капіталу. Міжнародна наукова конференція «Феномен соціальної консолідації у Центрально-Східній Європі: нові реалії та виклики». Одеса, 2023. С. 48-50.
25. Яценко М.А. Структура соціального капіталу // М.А. Яценко // Інтеграційний розвиток особистості та суспільства: психологічний і

соціологічний виміри: матеріали II міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 червня 2020 року) / за ред. д. ю. н., проф. Аракелян М. Р.; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса: Видавничий дім 26.«Гельветика», 2020. 316 с. С. 305-308.

Електронні ресурси:

1. <http://www.sau.in.ua> – Портал Соціологічної асоціації України.
2. <https://i-soc.com.ua/> – Інститут соціології НАНУ.
3. www.ukrstat.gov.ua – Державна служба статистики України.
4. <https://www.kiis.com.ua> – Київський Міжнародний інститут соціології.
5. <https://razumkov.org.ua> – Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова.
6. <https://socis.kiev.ua/ua/> – Центр соціальних та маркетингових досліджень «СОЦИС».
7. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
8. <http://www.asanet.org> – American Sociological Association.
9. <http://www.europeansociology.org> – European Sociological Association.
10. <http://www.isa-sociology.org> – International Sociological Association.
11. <http://www.annualreviews.org/loi/soc> – Annual Review of Sociology.

ТЕСТИ ДЛЯ АТЕСТАЦІЇ ЗНАНЬ

Варіант 1

1. Визначте, що є об'єктом вивчення економічної соціології?

1. мотиваційна поведінка індивіда в умовах соціальної організації;
2. економіка соціальних процесів;
3. соціальні аспекти економіки;
4. взаємодія соціальної та економічної сфер суспільного життя, і відповідно – соціальних та економічних процесів.

2. Представниками «класичного етапу розвитку економічної соціології» є:

1. Н. Смелзер;
2. П. Сорокін;
3. П. Блау;
4. К. Маркс;
5. М. Вебер;
6. Т. Веблен;

3. Предмет економічної соціології – це:

1. соціальні механізми регулювання економічних відносин;
2. економічна дія як форма соціальної дії;
3. основні поняття економічної теорії, що вживаються для аналізу господарських відносин;
4. соціальні аспекти економіки.

4. Соціальний інститут це:

1. ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період;
2. місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо);
3. відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами;
4. сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведінки, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій.

5. Представниками «теорії людських відносин» є:

1. К. Маркс;

2. Е. Мейо;
3. Д. Макгрегор;
4. М. Грановеттер.

6. Специфічними категоріями економічної соціології є:

1. колектив, особистість, група, мотивація, ідентифікація, конформізм, взаємодія тощо.
2. соціальна група, соціальна структура, соціальна організація, соціальна мобільність, соціальна роль, соціальний престиж тощо.
3. соціальний механізм регулювання економіки, економічна свідомість, економічне мислення, економічна культура, економічний інтерес, економічна поведінка тощо.
4. характер та умови праці, організація праці, відношення до праці.

7. Соціальна норма це:

1. ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період;
2. місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо);
3. сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів;
4. стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.

8. Представниками „Теорії соціальної стратифікації та мобільності” (традиція статусних досягнень) є:

1. П. Сорокін;
2. П. Блау;
3. Р. Сведберг;
4. Д. Макгрегор.

9. Соціальний механізм регулювання економічних відносин – це:

1. структура, створена з управлінських груп, які здатні до саморегуляції активності і не перебувають в об'єктивно заданих умовах, що обмежують їхній суб'єктивний потенціал;
2. система взаємодії соціально-професійних груп і працівників, яка впливає на формування потреб та інтересів членів цих груп, а також на умови їх функціонування та результати праці;
3. стійка структура взаємодії соціальних суб'єктів з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ та

- послуг, а також структура типів економічної поведінки цих суб'єктів;
4. сукупність управлінських груп, що займають відповідне місце в об'єктивно заданій ієрархії управління і відрізняються управлінським статусом.

10. Представниками «структурного функціоналізму» є:

1. Т. Парсонс;
2. Р. Мертон;
3. Н. Смелзер;
4. К. Девіс;
5. К. Маркс.

11. Економічна сфера – це:

1. цілісна підсистема суспільства, що відповідає за виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ і послуг, необхідних для життєдіяльності людей;
2. галузь відносин між соціальними групами, що займають різне соціально-економічне становище у суспільстві, різняться роллю в суспільному розподілі праці, відношенням до засобів виробництва, джерел і розмірів доходів;
3. зміна соціальних об'єктів у часі, а також закономірності, що виникають при зміні їхніх станів;
4. стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій.

12. Соціальний статус – це:

1. ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період;
2. місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо);
3. сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів;
4. послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.

13. Представниками «нової економічної соціології» є:

1. Т. Парсонс, Р. Мертон, П. Смелзер, К. Девіс, Д. Мур
2. П. Сорокін, П. Блау, О. Дункан
3. Р. Сведберг, М. Грановеттер
4. К. Маркс, М. Вебер, Т. Веблен

5. Е. Мейо, Д. Макгрегор

14. Соціальна стратифікація – це:

1. ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період;
2. місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо);
3. сукупність засобів, за допомогою яких суспільство, або соціальна група досягає соціально необхідної поведінки своїх членів;
4. послідовна зміна явищ соціального буття, соціальні зміни в динаміці.

15. М. Вебер виділяв такі типи людських дій:

1. цілераціональні;
2. цінніснараціональні;
3. афективні;
4. суб'єктивні;
5. традиційні.

16. Соціальні процеси – це:

1. цілісна підсистема суспільства, що відповідає за виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ і послуг, необхідних для життєдіяльності людей;
2. галузь відносин між соціальними групами, що займають різне соціально-економічне становище у суспільстві, різняться роллю в суспільному розподілі праці, відношенням до засобів виробництва, джерел і розмірів доходів;
3. зміна соціальних об'єктів у часі, а також закономірності, що виникають при зміні їхніх станів;
4. сукупність цінностей та уявлень, що складає визначений зразок поведіння, поділяється членами соціальної групи і є необхідним для здійснення спільних дій.

17. Соціальний закон – це:

1. ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період;
2. місце людини в суспільстві, яке вона посідає як представник великої соціальної групи (професії, статі, віку, верстви, конфесії тощо);
3. стійка форма організації сукупних відносин людей, які складаються шляхом стихійної еволюції або доцільних цілеспрямованих дій;

4. відносно стійкі і систематичні відносини між соціальними суб'єктами і соціальними явищами.

18. Вкажіть, які функції виконує економічна культура:

1. інноваційну;
2. економічну;
3. комунікативну;
4. політичну;
5. трансляційну.

19. Структуру основних категорій економічної соціології представляють як багаторівневу ієрархію, яка включає в себе три рівні. До першого рівня належать категорії:

1. економічна сфера і галузь соціальних відносин;
2. соціальний механізм регулювання економіки;
3. економічна свідомість і економічне мислення; соціально-економічні стереотипи; економічні інтереси, економічна поведінка, економічна культура.

20. Економічні відносини – це:

1. відносини між індивідами та групами людей з приводу матеріальних речей, обставин і проблем виробництва, розподілу і споживання матеріальних благ і послуг;
2. різновид суспільних відносин, пов'язаних з особливою діяльністю людей і їх взаємодією, направлених на забезпечення матеріальних потреб людини, а також на досягнення нею певних соціальних переваг і цілей;
3. сукупність форм організації економічного життя людей.

Варіант 2

1. Структуру основних категорій економічної соціології представляють як багаторівневу ієрархію, яка включає в себе три рівні. До другого рівня належать категорії:

1. економічна сфера і галузь соціальних відносин;
2. соціальний механізм регулювання економіки;
3. економічна свідомість і економічне мислення; соціально-економічні стереотипи; економічні інтереси, економічна поведінка, економічна культура.

2. Які основні функції включає в себе підприємництво?

1. ресурсну;
2. мотиваційну;
3. управлінську;
4. інноваційну;
5. регулювальну;
6. ризикову.

3. Структуру основних категорій економічної соціології представляють як багаторівневу ієрархію, яка включає в себе три рівні. До третього рівня належать категорії

1. економічна сфера і галузь соціальних відносин;
2. соціальний механізм регулювання економіки;
3. економічна свідомість і економічне мислення; соціально-економічні стереотипи; економічні інтереси, економічна поведінка, економічна культура;

4. Розрізняють такі групи економічних відносин:

1. виробничі відносини;
2. розподільчі відносини;
3. купівля-продаж;
4. відносини обміну;
5. споживацькі відносини.

6. Кого вважають засновником американської індустріальної соціології:

1. Т. Веблена;
2. Е. Мейо;
3. П. Сорокіна;
4. Д. Макгрегора.

7. Соціальні взаємодії у сфері праці – це:

1. форма зв'язків, що реалізується в обміні вмінням, досвідом, навичками, знаннями, вербальними та конкретними діями;
2. відносини між окремими людьми, соціальними групами, що беруть участь в економічному, політичному і духовному житті, мають різні соціальний статус, спосіб життя, джерела і рівні доходів, особистого споживання тощо;
3. взаємодії, які виникають між учасниками трудового процесу на основі

поділу та кооперації праці у зв'язку з необхідністю обміну діяльністю та її продуктами для досягнення кінцевої виробничої мети;

4. взаємодія робітника і капіталіста, фермера із земельним власником тощо.

8. Автором концепції постіндустріального суспільства вважають:

1. Е. Тоффлера;
2. Ф. Броделя;
3. Д. Белла;
4. К. Маркса.

9. Мета соціології праці – це:

1. дослідження соціально-трудова процесів усіх рівнів і сприяння розробці рекомендацій щодо їх управління, прогнозування та планування, спрямованих на створення оптимальних умов функціонування трудових колективів, соціально-професійних груп, окремих працівників;
2. дослідження системи взаємодії соціально-професійних груп і працівників, яка впливає на формування потреб та інтересів членів цих груп, а також на умови їх функціонування та результати праці;
3. дослідження структури взаємодії соціальних суб'єктів з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ та послуг, а також структура типів економічної поведінки цих суб'єктів;

10. Автором теорій управління «X» та «Y» вважають:

1. У. Оучі;
2. Д. Макгрегора;
3. Д. Мерсера;
4. Ф. Хаєка.

11. Праця – це:

1. доцільний процес створення споживчих вартостей, матеріальних і моральних цінностей, необхідних для задоволення людських потреб;
2. прояв соціальної активності щодо навколишнього світу;
3. соціально-економічний спосіб поєднання працівника із засобами виробництва, спосіб включення індивіда у трудову сферу.

12. Головними ознаками соціальної структури виступають:

1. соціальне положення елементів у суспільній системі з приводу

- володіння владою, доходом, соціальним престижем, освітою тощо;
2. вертикальна і горизонтальна упорядкованість елементів структури відносно один одного, яка заснована на нерівному володінні цими благами;
 3. взаємозв'язок елементів структури через обмін ресурсами, інформацією, спільність цінностей тощо;
 4. соціальна активність елементів структури у суспільній, в тому числі економічній сфері;
 5. соціальна неактивність елементів структури у суспільній, в тому числі економічній сфері.

13. Економічна культура – це:

1. система норм і цінностей, які визначають повсякденне життя людини;
2. система цінностей, що впливає на діяльність та поведінку людини у сфері соціоекономічних відносин;
3. система цінностей спілкування.

14. Характер праці – це:

1. доцільний процес створення споживчих вартостей, матеріальних і моральних цінностей, необхідних для задоволення людських потреб;
2. прояв соціальної активності щодо навколишнього світу;
3. соціально-економічний спосіб поєднання працівника із засобами виробництва, спосіб включення індивідуальної праці до суспільної і залежить від того, на кого людина працює.

15. Оберт основні функції соціальної структури:

1. розподільча та перерозподільча;
2. інтеграційна;
3. інноваційна;
4. дестабілізуюча;
5. просвітницька.

16. Економічна свідомість – це

1. достатньо складна і системна складова свідомості, вищий рівень психічного відображення економічних відносин людиною, що формує реакцію і відповідну поведінку людини;
2. система норм і цінностей, які визначають повсякденне життя людини;
3. система цінностей, що впливає на діяльність та поведінку людини у сфері соціоекономічних відносин.

17. Зміст праці – це:

1. розподіл функцій на робочому місці і сукупність виконуваних операцій, обумовлених технікою, технологією, організацією виробництва і професійною майстерністю працівника через їх співвідношення і взаємозв'язок;
2. доцільний процес створення споживчих вартостей, матеріальних і моральних цінностей, необхідних для задоволення людських потреб;
3. прояв соціальної активності щодо навколишнього світу;
4. соціально-економічний спосіб поєднання працівника із засобами виробництва, спосіб включення індивідуальної праці до суспільної і залежить від того, на кого людина працює.

18. Оберіть типи соціальної стратифікації, які виділяв П. Сорокін:

1. економічна;
2. політична;
3. культурна;
4. професійна;
5. потенційна.

19. Оберіть чотири форми примусу до господарської діяльності:

1. позаекономічний примус;
2. економічний примус;
3. культурний примус;
4. технологічний примус;
5. ідеологічний примус.

20. Оберіть типи потреб за А. Маслоу:

1. фізіологічні;
2. космічні;
3. соціальні;
4. безпеки;
5. паталогічні;
6. самовираження;
7. поваги.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Система діагностики якості навчання

Контроль знань і умінь студентів з дисципліни здійснюють згідно положень кредитно-модульної системи організації навчального процесу, прийнятої в університеті.

Основні положення:

Загальна кількість модульних контрольних заходів, що мусить скласти студент з окремої навчальної дисципліни, визначається з урахуванням залікових модулів з цієї дисципліни і рекомендовано дорівнює двом академічним модулям за семестр.

За результатами модульного контрольного заходу рівень засвоєння студентом навчального матеріалу має бути оцінений за національною шкалою та шкалою ECTS.

Тижні для проведення модульного контролю (модульні тижні) рекомендуються графіком навчального процесу.

Кількість балів, отримана студентом при оцінюванні модулю та підсумковий бал поточної успішності з дисципліни, співвідноситься з оцінками за національною шкалою та шкалою ECTS відповідно до табл. 1.

1. Шкала оцінювання

100-бальна шкала	Оцінка за національною шкалою	Визначення	Оцінка за шкалою ECTS
90 – 100	відмінно	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи лише з незначною кількістю помилок	A
82 – 89	добре	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	B
74 – 81		Добре – в загальному правильна відповідь, робота з певною кількістю грубих помилок	C
64 – 73	задовільно	Задовільно – непогано, але зі великою кількістю недоліків	D
60 – 63		Достатньо – відповідь, робота задовольняє мінімальні критерії	E
35 – 59	незадовільно	Незадовільно з можливістю повторного складання	FX
0-34		Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

Регламентується наступний комплект балів для отримання оцінки за модуль: результат поточного контролю (усереднено за оцінюванням завдань, проектів, тренінгів, відповідей) – максимум 20 балів (табл. 3) та результат засвоєння блоку самостійної роботи – максимум 30 балів (табл. 3,4).

Складання модулів обов'язкове. Студент не допускається до тестування з модуля без відпрацювання пропущених занять. Модуль вважається зарахованим, якщо студент набрав мінімально необхідну кількість балів та більше.

Результати рейтингу з модулю доводяться до відома студентів не пізніше третього робочого дня після проведення контрольного заходу і, у разі відсутності претензій з боку студентів, вважаються остаточними.

Якщо студент не погоджується з рішенням про присвоєння йому балів рейтингу за модуль, то він повинен відразу після їх оголошення звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри та у визначений термін скласти усну атестацію з модуля перед комісією. Склад апеляційної комісії у кожному конкретному випадку визначається завідувачем кафедри. Рішення комісії є остаточним. Студент не може повторно складати зараховані модулі.

Студент, який не з'явився на модульний контроль або не отримав мінімальної кількості балів на модульному тижні, має право складати пропущений модуль під час залікового тижня.

Підсумковий рейтинг поточної успішності з дисципліни вираховується усередненням рейтингів з усіх модулів. Семестрова оцінка виставляється студенту з врахуванням результатів підсумкового тестування та поточного контролів (усереднені бали за модулі). Максимальна кількість балів, що студент може отримати при вивченні дисципліни, дорівнює 100 (див. табл. 2).

Засоби діагностики успішності навчання використовують для підсумкової експертизи знань і базуються на технології стандартизованого тестового контролю.

2. Схема нарахування балів з модулів навчальної дисципліни

Показчик	Нарахування балів
Всього з модулю	від 60* до 100
В тому числі: відповіді на тестові питання	до 50
усні відповіді на семінарських заняттях	до 20
результат засвоєння блоку самостійної роботи	до 30

*- менша кількість отриманих балів недостатня для зарахування модулю, необхідна перездача.

Усні відповіді на лабораторно-практичних заняттях оцінюються за шкалою від 12 до 20 балів відповідно до наступної регламентації (табл. 3)

3. Шкала оцінювання усної відповіді

20-бальна шкала	Інтуїтивний аналог оцінювання	Оцінка за національною шкалою - Визначення
20	5 +	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи без помилок чи зауважень, прояв креативного мислення
19	5	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи без помилок чи зауважень
18	5 -	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи з одним неprincipовим недоліком
17	4 +	Добре – вище середнього рівня з кількома помилками при розумінні суті питання
16	4	Добре – в загальному правильна відповідь, робота з кількома помилками
15	4 -	Добре – в загальному правильна відповідь, робота з значною кількістю помилок
14	3 +	Задовільно – в загальному правильна відповідь, але із великою кількістю недоліків і помилок
13	3	Задовільно – задовільно, наявна велика кількість недоліків і помилок
12	3 -	Задовільно – задовільняє лише найменші критерії, наявна велика кількість суттєвих недоліків і помилок

Самостійна робота оцінюється як сума балів за відповідність і обсяг наданого матеріалу та балів за захист цього матеріалу.

4. Шкала оцінювання відповідності змісту матеріалу самостійної роботи

Шкала, бали	Визначення
10	Повна відповідність змісту і достатній обсяг
8	Достатня відповідність змісту і достатній обсяг
6	Мінімально задовільна відповідність змісту і обсягу

ПОРАДИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Форми участі студентів у навчальних заняттях:

Заняття проводяться у формі лекцій та семінарів. Виклад матеріалу курсу і контроль засвоєння знань студентами здійснюються у вигляді тез основних положень кожної теми з їх подальшим обговоренням студентами (на базі самостійної підготовки).

Виступ студента чи **групова презентація** повинні містити чітке формулювання тези та її доведення чи спростування. Необхідним для позитивної оцінки елементом відповіді є відтворення різних точок зору, ілюстрація дискусійності висвітлюваного питання, а також власна позиція студента чи групи. Критеріями оцінки виступів чи групових презентацій є: відповідність джерелам і положенням наукової літератури; логічна послідовність викладу; наявність власної тези та ступінь її аргументованості.

Опанування. Вимогами до цієї форми участі у занятті є критичний аналіз попереднього виступу і висунення власної альтернативної тези.

Групова дискусія. Дискусія здійснюється між 2–4 групами студентів, кожна з яких пропонує власне розв'язання запропонованої викладачем проблеми, а також висуває контраргументацію на аргументи команд опонентів. Оцінювання групової дискусії здійснюється двома студентами, попередньо обраними з цією метою.

Форми поточного контролю: оцінювання домашніх самостійних завдань, що презентуються на семінарських заняттях, есеї.

Іспит відбувається у письмовій формі.

Питання на для іспиту:

1. Соціологія економіки як наука, її об'єкт та предмет дослідження.
2. Категорії соціології економіки.
3. Функції соціології економіки.
4. Взаємозв'язок соціології та економічної теорії.
5. Основна проблематика економіко-соціологічних досліджень.
6. Основні етапи розвитку соціально-економічної думки.
7. Соціологічний зміст вчення А. Сміта.
8. Соціоекономічні аспекти матеріалістичного вчення К. Маркса.
9. Внесок М. Вебера в економічну соціологію.
10. Вчення Т. Веблена.
11. Творчість Е. Дюркгейма та його внесок у розвиток соціології економіки.
12. Внесок «Чиказької школи» у розвиток емпіричного напрямку соціології економіки.
13. Формалістичний напрямок розвитку соціології економіки (Г. Зіммель).

14. Натуралістичний напрямок розвитку соціології економіки.
15. Соціологічна концепція економічного розвитку Й. Шумпетера.
16. Теорія «людських відносин» Е. Мейо.
17. Теорія мотивації Д. МакГрегора.
18. Теорія соціальної стратифікації і мобільності (П. Сорокін).
19. Структурно-функціональний підхід до соціально-економічного аналізу суспільства (Т. Парсонс).
20. Франкфуртська школа.
21. Соціологія економіки в Україні на межі 19-20 століть (М.М. Ковалевський, І.Я. Франко, Б.О. Кістяківський, В.К. Липинський).
22. Внесок М.Г.Туган-Барановського в розвиток методології економічної соціології.
23. Соціологія економіки в Україні (друга половина 20 століття).
24. Поняття соціально-економічної структури суспільства.
25. Зміст поняття соціальної стратифікації.
26. Критерії статусних позицій.
27. Основні функції соціальної структури у розвитку економіки.
28. Соціальна мобільність та соціальне розшарування.
29. Теорія соціального простору П. Бурдьє .
30. Маргінальність у соціологічному та економічному розумінні.
31. Зміст поняття «середні верстви».
32. Роль еліт у соціально-економічній структурі суспільства.
33. Поняття абсолютної та відносної бідності.
34. «Економічне» як соціальний феномен.
35. Економічна та соціальна дія.
36. Мотивація економічної поведінки.
37. Теорема про раціональність.
38. Людина економічна та людина соціологічна: спільне й відмінне.
39. Поняття, сутність та функції економічної культури суспільства.
40. Базові елементи економічної культури.
41. Основні функції економічної культури.
42. Ідеальні типи економічних культур.
43. Особливості формування і розвитку української економічної культури.
44. Масова економічна свідомість та її особливості на сучасному етапі розвитку суспільства.
45. Соціальний характер праці.
46. Праця в історичній перспективі.
47. Економічний і соціологічний підходи до трактування праці.
48. Об'єкт, предмет та функції соціології праці.

49. Специфіка соціалістичного підходу до вивчення праці.
50. Людина в управлінні трудовою діяльністю.
51. Соціально-економічний закон розподілення праці.
52. Теорія розподілу праці, обміну та грошей А. Сміта.
53. Ринок як соціальний інститут та соціальна система.
54. Відмінні ознаки високорозвинутих ринків.
55. Гроші та їх соціальний зміст.
56. Соціальні функції грошей.
57. Загальне поняття організації, її основні риси.
58. Ключові соціологічні підходи до аналізу організації.
59. Соціологічний портрет господарчої організації.
60. Основні види господарчих організацій.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Із запропонованих тем бажано обрати ту тему, що найбільш повно відповідає Вашим пізнавальним інтересам. При виборі теми і визначенні її змісту консульуйтеся з викладачем, а також використовуйте літературу, яка подана у відповідній темі семінарського заняття.

Вимоги до виконання й оформлення індивідуального завдання

- робота має включати: титульний аркуш, на якому зазначається прізвище студента, курс, група, назва предмета, прізвище викладача, тема завдання; зміст, що включає вступ, декілька розділів і висновок, при цьому назви параграфів повинні відбивати ключові проблеми і логіку розкриття теми;
- обсяг роботи – до 20 сторінок тексту (шрифт 14);
- у тексті роботи з виділенням усіх структурних підрозділів мають бути самостійні висновки за обраною темою, а також коректні посилання на пророблені джерела;
- список літератури має включати не менше п'ятьох джерел за темою, у тому числі соціологічні словники і підручники із соціології права, теорії права.

Виконуючи завдання, необхідно показати розуміння і знання основних теоретичних концепцій у галузі розробки конкретних соціально-правових проблем, опанувати змістовну сутність категорій, понять і законів соціології права, виявити знання базових (загальних і спеціальних) методів і методологічних підходів до вивчення правових питань. При написанні роботи бажано описувати не тільки базові питання, які запропоновані навчальними посібниками, але й самостійно обирати проблеми, розглянуті у спеціальній соціологічній і правовій літературі (статтях, монографіях). Особливу увагу слід приділити правильному оформленню посилань на використовувані джерела.

У вступі повинна міститися постановка проблеми відповідно до обраної

теми й обґрунтування її актуальності та значущості. Компонування матеріалу має бути логічно побудоване й обґрунтоване. При вивченні соціології права співвіднесіть ідеї класиків соціологічної думки з реальною соціально-правовою практикою й сучасними соціально-правовими дослідженнями за обраною проблемою.

Тематика індивідуальних завдань (есеї, творчі роботи)

7. Форми накопичення грошей різними соціальними групами, їх збереження та використання у сучасному українському суспільстві.
8. Роль економічної ідеології груп в кризовому суспільстві: соціологічний аналіз.
9. Економічна стратифікація сучасного українського суспільства: об'єктивні і суб'єктивні виміри.
10. Менеджери як соціально-економічна група: проблеми становлення і розвитку в сучасній Україні.
11. Місце і роль інтелігенції та службовців в соціально-економічній структурі сучасного українського суспільства.
12. Соціологічний аналіз маргінальності в економіці українського суспільства: історія і сучасність.
13. Бізнес-діяльність як фактор трансформації соціально-класової структури українського суспільства.
14. Право і мораль як регулятори економічної культури.
15. Політика як регулятор економічної культури.
16. Освіта як регулятор економічної культури.
17. Соціокультурні особливості ставлення до грошей.
18. «Фінансові піраміди» і їх вплив на економічну і соціальну поведінку населення.
19. Гроші як мірило відносин між людьми і країнами.
20. Соціальні проблеми становлення грошової культури в сучасній Україні.
21. Форми накопичення грошей різними соціальними групами, їх збереження та використання.
22. Проблеми соціального захисту грошових заощаджень населення.

Навчальне видання

СОЦІОЛОГІЯ ЕКОНОМІКИ

Методичні вказівки
для самостійного вивчення дисципліни

Укладач:

Борюшкіна Оксана Володимирівна
Моїсєєва Наталія Іванівна

Підписано до друку . .2024 р.
Формат 60 x 84 1/16. Гарнітура Garamond Умовн. друк. арк. –
Наклад – 100 прим.
Державний біотехнологічний
університетб1002,
м. Харків, вул.Алчевських,
44